

Menšiny

Právní ochrana menšin

- 17. a 18. století – souvisela s ochranou náboženských menšin, konkrétní skupina na konkrétním území, tolerance nikoliv rovnoprávnost
- 19. století – Balkán (po rozpadu Osmanské říše)
- Do 1. světové války neexistoval celosvětový systém ochrany menšin

- 1915 tzv. **kongresy potlačených národů**
 - právo na sebeurčení národů ≠ právo na samostatný stát

- 1919 **pařížská mírová konference**
 - hranice nových států
 - 10. 9. 1919 malá smlouva saint-germainská → hranice a národy bývalého Rakouska-Uherska

- **1920 Společnost národů**
 - menšinová otázka nedeklarována
 - konec SN – 30. léta 20. století; oficiálně 1946 => zánik smluv na ochranu menšin

- **1922-3 konference v Lausanne**
 - Řecko x Turecko

- **1945 Organizace spojených národů**
 - hlavní sídlo v NY
 - 193 členských zemí
 - 17 cílů

- **Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin**
 - příslušníci menšin musí respektovat vnitrostátní právní řád a práva ostatních
 - aplikační přednost před zákonem
- **Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace**
- **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech**
- **Úmluva o ochraně lidských práva základních svobod**

Národy v Habsburské monarchii

- Dominantní pozice Němců
- Vztah Čechů a Němců:
 - do konce 18. století slabá pozice Čechů
 - přelom 18. a 19. stol. národní obrození
 - od 2. poloviny 19. století obavy Němců o pozici => zhoršování vztahů
 - 1905 moravský pakt → dvě národnostní kurie, rozdělení mandátů podle národností
- Sčítání lidu: od 1880 rubrika jazyk (obcovací, mateřský) = národ(nost), možný pouze jeden

Menšiny v ČSR

- Národ(nost)ní menšina = jazyková menšina
- Němci – komplikovaný vztah, odmítání příslušnosti k českému státu
- Maďaři (a „maďaroni“) – spor o území, boje → negativní postoj státu
- Poláci – spor s Polskem o Těšínsko, boje → chladné, ale korektní vztahy
- Rusíni – otázka autonomie Podkarpatské Rusi

- Ústava z r. 1920 – národ ani národnost nespecifikovány; národní; právo sebeurčení pro národy nikoliv menšiny
 - Hlava VI. Ochrana menšin národních, náboženských a rasových (§128-134):
 - označení národní záměrné
 - volné užívání všech jazyků x možnost omezení z důvodu veřejného pořádku a bezpečnosti
 - menšinové školství
 - zákaz násilného odnárodňování
- Hanobení národa nebo národní menšiny, státní občanství

- Sčítání lidu 1921:

- národnost není vázána na jazyk

- 65,5% Čechoslováci (z toho Slováci 14,5%)

- 23,3% Němci

- 5,6% Maďaři

- 3,4% Rusíni a Rusové

- 1,3% Židé

- 0,5% Poláci

- 0,06% cikáni

- 1927 Zákon o potulných cikánech
 - pôvodne sociální s etnickým přesahem
 - cikánské legitimace a kočovné listy

Menšiny u nás po r. 1945

- Odsuny kolaborantů, politicky nepřijatelných
- Po únoru 1948 Československo společný stát Čechů a Slováků, menšiny nedeklarovány
- Činnost spolků omezena, kontrolována
- K různým etnikům různý přístup
- V roce 1968 ústavní zákon č. 144 – čtyři národnostní menšiny: Němci, Maďaři, Poláci, Ukrajinci (Rusíni)
- Neexistence státních institucí pro řešení problémů menšin

Menšiny u nás po roce 1989

- Sčítání lidu v r. 1991 – některé národnosti poprvé
- Zákon č. 273/2001 Sb.
 - příslušník národnostní menšiny = občan ČR
 - jazyk menšiny v úřední komunikaci, volby, veřejná označení, příjmení, vzdělávání, šíření
 - sdružování
 - udržování kultury
 - účast na řešení záležitostí
- Rada vlády pro národnostní menšiny
- Dům národnostních menšin v Praze
- Koordinátoři pro národnostní menšiny – kraje, města

- V současnosti 14 národnostních menšin
Bělorusi, Bulhaři, Chorvaté, Maďaři, Němci, Poláci,
Romové, Rusi, Rusíni, Řekové, Slováci, Srbové,
Ukrajinci, Vietnamci
- Sčítání lidu, domů a bytů 2021
 - zahrnuje osoby s „obvyklým pobytem v ČR“
 - statistika nemusí odpovídat skutečnosti =>
kvalifikované odhady (spodní a horní hranice)
 - možnost dvojí národnosti
 - národnost nejen podle národnostních menšin
 - národnost česká, moravská a slezská (majorita)

- Kulturní aktivity:
 - spolky a organizace jednotlivých národností bez ohledu na státní příslušnost, států, bývalých států, regionů
 - festivaly, pravidelné akce (Brno: Babylonfest, Den národnostních menšin)

Literatura

- Petráš, René: Menšiny v meziválečném Československu. Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana. Praha: Karolinum, 2009.
- Gabal, Ivan a kolektiv: Etnické menšiny ve střední Evropě. Konflikt nebo integrace. Praha: G plus G, 1999.
- Bittnerová, Dana – Moravcová, Mirjam: Etnické komunity v české společnosti. Praha: Ermat, 2006.
- Bittnerová, Dana – Moravcová, Mirjam: Etnické komunity v kulturním kontextu. Praha: Ermat, 2008.
- Bittnerová, Dana – Moravcová, Mirjam: Etnické komunity v kulturní a sociální různosti. Praha: FHS UK, 2010.
- Bittnerová, Dana – Moravcová, Mirjam: Etnické komunity. Integrace, identita. Praha: FHS UK, 2011.
- Bittnerová, Dana – Moravcová, Mirjam: Etnické komunity. Kontinuita kulturní reprodukce. Praha: FHS UK, 2012.
- Sokolová, Gabriela a kolektiv: Soudobé tendence vývoje národnostní v ČSSR. Praha: Academia, 1987.

- Rada vlády pro národnostní menšiny. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>
- Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/narodnost>
- Cizinci 3. zemí se zaevidovaným pobytem na území České republiky a cizinci zemí EU + Islandu, Norska, Švýcarska a Lichtenštejnska se zaevidovaným pobytem na území České republiky. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>